Nr 32

Betänkande i anledning av motion om avveckling av ortsgrupperingen av de statsanställdas löner.

Motionen

I motionen 1971:106 av herr Hedlund m. fl. (c) hemställs att riksdagen måtte uttala sig för att dyrortsgrupperingen av de statsanställdas löner avvecklas i enlighet med vad i motionen anförts samt att därvid de särskilda förhållandena beträffande övre Norrland beaktas.

I motionen anförs bl. a.

Även om frågan om lönegrupperingen hör till de frågor som de statsanställda kan förhandla om, bör det stå riksdagen fritt att uttala sin mening angående ett system som en gång införts genom riksdagsbeslut. Intresse för en lösning av frågan torde finnas hos organisationerna, och riksdagen bör som sin mening uttala att lönegrupperingen bör avvecklas. Avvecklingen bör ske så snart som möjligt i samband med avtalsförhandlingar. Om riksdagen omgående gjorde ett sådant uttalande, skulle det finnas goda möjligheter att från den statliga sidan skyndsamt i förhandlingar aktualisera frågan om en avveckling av lönegrupperingen.

Nuvarande ordning m. m.

Lönerna enligt det allmänna avlöningsavtalet för statliga och vissa andra anställda är graderade med hänsyn till tjänstemännens stationeringsorter. Löneplanen A räknar med två ortsgrupper, 4 och 5, medan däremot lönerna enligt löneplan B och C, vilka omfattar högre tjänstemän, inte är ortsgrupperade.

Till ortsgrupp 5 hänförs Stockholm och dess grannkommuner, Norrbottens län, större delen av Jämtlands län, de inre delarna av Västerbottens län samt en kommun i Västernorrlands län. Löneskillnaden mellan ortsgrupp 4 och 5 är 61 kr. i löneklass A 1, 103 kr. i löneklass A 15 och 36 kr. i löneklass A 33.

Tjänstgöring i större delen av Norrland är förenad med särskilda kallortstillägg som varierar mellan 1 och 8 % av lönen beroende på ortens läge.

Den första enhetliga ortsgrupperingen av statstjänstemännens löner infördes genom beslut av 1919 års riksdag och avsåg då endast kommunikationsverkens personal. Från och med år 1922 vidgades gruppindelningen att omfatta samtliga tjänstemän inom civilförvaltningen, indelade i sju ortsgrupper A–G. Under första hälften av 1930-talet tillkom ytterligare provisoriskt två grupper. På basis av en år 1935 verkställd dyrortsundersökning fastställdes vid 1939 års lönegruppering systemet med nio ortsgrupper, A–I.

Syftet med att differentiera lönerna var från början att kompensera statstjänstemän på orter med högt prisläge (och skatteuttag). Sedan en viss utjämning beträffande allmänna levnadskostnader successivt skett minskades antalet ortsgrupper under slutet av 1940-talet från nio till fem, med beteckningarna 1–5. År 1954 respektive 1962 minskades de ytterligare då ortsgrupperna 1–2 avvecklades. Efter 1968 års förhandlingar minskades ortsgruppsspännvidden (skillnaden mellan lönerna för lägsta och högsta ortsgrupp i procent av sistnämnda lön) med 25 % och vid 1971 års förhandlingar införlivades ortsgrupp 3 helt med ortsgrupp 4. I den nuvarande grupperingen är antalet ortsgrupper således endast två, 4–5.

Metoden med ortsgruppering har även använts inom skattesystemet. Mellan åren 1919 och 1961 tillämpades skattefria ortsavdrag som bestämdes med hänsyn till skilda orters dyrhet. Ortsgrupperingen var fr. o. m. år 1948 densamma som inom det statliga lönesystemet.

Statens tjänstemän tillerkändes år 1965 förhandlingsrätt beträffande bl. a. löneförmåner. Lönens storlek på olika orter blev således en av de frågor som man kunde träffa avtal om. För att möjliggöra för riksdagen att få ett reellt inflytande på lönekostnaderna i statsbudgeten tillskapades år 1965 riksdagens lönedelegation med uppgift att på ett tidigt stadium medverka i förhandlingarna och på riksdagens vägnar godkänna träffade överenskommelser.

Vid samråd inför 1971 års avtalsrörelse mellan statsrådet Löfberg och lönedelegationen framställdes på ett tidigt stadium yrkande att delegationen skulle uttala sig för en snabb avveckling av ortsgrupperingen. Yrkandet avslogs. Företrädarna för de borgerliga partierna reserverade sig. I samband med att lönedelegationen godkände 1971 års avtal gjordes ingen reservation i den aktuella frågan.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om den statliga dyrortsgrupperingens avskaffande har aktualiserats under en följd av år under 1950- och 1960-talen liksom 1970. Statsutskottet, som behandlat motionerna, har genomgående avstyrkt dem. På senare tid har man därvid hänvisat till att frågan inte lämpligen bör behandlas i annan ordning än att riksdagen genom lönedelegationen ger sin mening till känna i samband med löneförhandlingar. Riksdagen har godkänt statsutskottets inställning. Beträffande behandlingen vid 1970 års riksdag se SU 1970:45.

Utskottet

Lönerna för det stora flertalet statsanställda bestäms i förhandlingar mellan statens avtalsverk, å ena sidan, samt Statsanställdas förbund, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion, å andra sidan. I enlighet härmed tillhör frågan om lönenivån på olika orter – ortsgrupperingen – de ämnen varom avtal träffas. Systemet med ortsgruppering för statsanställdas löner har gammal hävd. Det har emellertid successivt nedbringats. Efter årets förhandlingar återstår endast ortsgrupperna 4 och 5.

I motionen yrkas att riksdagen skall uttala sig för att ortsgrupperingen avvecklas varvid särskild hänsyn skall tas till förhållandena i Norrland.

Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen och senast föregående år avslagit motioner med samma innebörd. Som motivering har anförts att riksdagen inte lämpligen i annan ordning än genom riksdagens lönedelegation bör ge uttryck för några med avseende på kommande löneförhandlingar bindande ståndpunktstaganden.

Enligt utskottets mening bör riksdagen vidhålla sin tidigare inställning. Det kan tilläggas att lönedelegationen i samband med de senaste avtalsförhandlingarna behandlat frågan om avveckling av ortsgrupperingen. Utskottet avstyrker sålunda motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1971:106.

Stockholm den 16 november 1971

På inrikesutskottets vägnar
KARL ERIK ERIKSSON

Närvarande: herrar Eriksson i Arvika (fp), Fagerlund (s), Nilsson i Tvärålund (c), Andersson i Billingsfors (s), Nordgren (m), Fridolfsson (s), Johansson i Simrishamn (s), Oskarson (m), fru Ludvigsson (s), herrar Nilsson i Kalmar (s), Mattsson i Skee (c), Fransson (c), Ekinge (fp), Olsson i Asarum (s) och Hallgren (vpk).

Reservation

av herrar Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Oskarson (m), Mattsson i Skee (c) och Fransson (c) som anser

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det avsnitt på s. 3 som börjar med "Riksdagen har" bort erhålla följande lydelse:

"Den omständigheten att ortsgrupperingen numera är en förhandlingsfråga bör inte hindra att riksdagen i den ordning som motionärerna föreslår ger till känna sin uppfattning om systemet. Enligt utskottets mening finns det inga bärande skäl för att behålla ortsgrupperingen. I enlighet med motionärernas yrkande bör därför riksdagen uttala att

statens avtalsverk i kommande förhandlingar verkar för en avveckling av ortsgrupperingen. Utskottet förutsätter att de speciella problem beträffande Norrland som kan vara förknippade med avvecklingen kommer att beaktas."

dels att utskottet bort hemställa

"att riksdagen med bifall till motionen 1971:106 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört".

Göteborgs Offsettryckeri AB, Sthlm 71.570 S